

بایسته‌های قرآنی و روایی تربیت جنسی کودکان

□ خداداد دانش *

چکیده

وجود انسان به طوری فطری بر خوردار از غریزه لذت جویی و سعادت خواهی هستند و یکی از مجاری لذت میل به همسر و غریزه جنسی می‌باشد که این غریزه نیاز به تربیت و هدایت دارد و اگر تربیت نشود انسان را با خطرات مواجه می‌سازد. تربیت جنسی نیاز به یک سری بایستگی‌های اخلاقی دارد که باید رعایت شود. آن بایستگی‌ها عبارت است از: هویت یابی جنسی، مهارت‌های لازم والدین برای تربیت جنسی کودکان، زمینه سازی برای رشد بهنجار جنسی، بهداشت جنسی و جلوگیری از زمینه‌های جنسی.

کلیدواژه‌ها: بایسته، تربیت، جنس، جنسی، غریزه جنسی.

سؤال اصلی: برای تربیت جنسی کودکان در آیات و روایات چه بایستگی‌هایی بیان شده اند؟

درآمد

نفس آدمی را از ابعاد سه گانه: علم، قدرت، محبت (حب نفس) است. حب نفس نیز از رای سه غریزه (به معنای عام) اصلی: حب بقاء، کمال خواهی، لذت جویی و سعادت خواهی می‌باشد. لذت جویی نیز دارای مظاهر و جلوه‌های چهارگانه زیرهستند: غرائز، جمال دوستی، عواطف، احساسات و انفعالات. به عبارت دیگر می‌شود گرایش‌های انسان را به دو دسته تقسیم نمود. (مصباح یزدی، ۱۳۸۸، ج ۲، ص ۵۸-۴۲)

۱. گرایش‌های حیوانی

الف) غریزه حب ذات و حفظ نفس، مانند میل تغذیه و دفاع از خود که سبب بقای انسان می‌شود.

ب) غریزه جنسی که منشأ بقای نوع بشر می‌شود.

۲- گرایش‌های انسانی، نوع دوم گرایش‌های برتری است که در حیوانات وجود ندارد که غالباً به بدن مربوط نمی‌شود. مانند میل به حقیقت جویی، فضیلت خواهی، میل به پرستش خدا، جاودانه گرایی و قدرت جویی. (کاردان و همکاران، ۱۳۸۶، ج ۱، ص ۴۳۶)

انسان‌ها به طور فطری به داشتن لذت و خوشی بیشتر و دوری از رنج، درد و نا راحتی علاقه دارند. خدای متعال ساختمان روان انسان را به گونه ای آفریده که به داشتن لذت و خوشی متمایل و از رنج و درد و زحمت گریزان هستند، از این روی، اصل میل به لذت، فطری و غیراختیاری است، اما می‌توان آن را براساس آموزه‌های تربیتی اسلام به سمت کمال و سعادت خواهی سوق داد. (شاملی، ۱۳۹۷، ص ۴۵۰- مصباح، ص ۵۸)

روش تحقیق: این پژوهش به صورت تحلیلی - توصیفی می‌باشد

اهمیت: کودکان از یک سنی خاصی نسبت به کارکردهای بدن شان حس کنجکاوی پیدا می‌کنند و این امر سبب می‌شود با بعضی از نواحی بدن شان بازی کنند چون برای شان تازگی

دارند و هر قدر سن شان افزایش پیدا می‌کنند این حس هم بیشتر می‌شوند و سؤالاتی را نسبت به مسائل جنسی به ذهن آن‌ها ایجاد می‌کنند که باید به موقع و درست پاسخ داده شوند که اگر بطور درست و صحیح جواب داده نشوند از طریق فضایی مجازی و هم سن سالان شان با اطلاعاتی نا درست نسبت به مسائل جنسی مواجه می‌شوند که برای شان آسیب زا هستند به این جهت لازم است والدین از همان کودکی به فکر تربیت جنسی کودکان خود باشند.

مفهوم شناسی

الف) جنس و جنسیت

واژه‌های جنس و جنسیت به ابعاد زیست شناختی و اندام شناختی مردان و زنان اشاره دارد. (شاملی، ۱۳۹۷، ص ۲۷) در زبان انگلیسی تا پیش از سال ۱۹۶۰ دو واژه جنس و جنسیت برای اشاره به مفهوم زن، مرد و خنثی به کار می‌رفت، اما فمینیست‌ها از سال ۱۹۶۰ به تدریج واژه sex برای اشاره به جنس زن و مرد و با توجه به تفاوت‌های آنا تومی، بکار بردند. دو واژه gender به معنای جنسیت را برای اشاره به ویژگی‌های متفاوت روان شناختی و رفتاری که در چار چوب جامعه و فرهنگ خاص شکل گرفته است، استعمال کردند. (روان شناسی زن و مرد، ص ۷)

ب) غریزه

غریزه به معانی: طبع، خلیقه، خلقت و طینت آمده (شعاری نژاد ۱۳۶۴، ص ۲۱۰) و در اصطلاح نیز به معنایی: استعداد فطری که به هیچ گونه یاد گیری نیازمند نیست و موجود زنده را به فعالیت بر می‌انگیزد. (فیاض، ۱۳۸۷، ص ۷۴۱)

ج) غریزه جنسی

یعنی میل عمومی فرد به فعالیت‌های جنسی است. میل جنسی از عوامل زیستی بیولوژی و هر مون ها) روان شناختی (شخصیت و هیجان زدگی) و اجتماعی (محیط کار و خانوانده) متأثر است. به عبارت دیگر، غریزه جنسی یکی از ابعاد و جودی مهم در زن و مرد به شمار می‌رود که تأمین کننده نیاز جسمی و روانی و تداوم بخش نسل می‌باشد. (شاملی، ۱۳۹۷، ص

۲۲۷-۲۲۹) بنابراین افزایش خود آگاهی و ارضای این غرایز سبب رشد ایمان آن‌ها می‌گردد، غریزه و معنویت از هم جدا نیستند و همه در مقوله ای به نام فطرت جمع می‌شوند که در دایره ای مرتبط با جهان پدیدار انسان قرار دارد. (محمد قاسمی، ۱۳۷۳، ص ۲۳) پس غریزه جنسی فطری است و سبب میل انسان به فعالیت جنسی می‌شود تا از این طریق نیاز جسمی و روانی خودش را تأمین نموده و نسلش ادامه پیدا نماید.

تعریف تربیت جنسی: تربیت جنسی عبارت است از مجموعه اقدامات و تدابیر تربیتی شامل آموزش آداب و ضوابط، هدایت، مراقبت و به کارگیری اصول و روش‌های درست، که موجبات رشد غریزه جنسی در جهت تعالی و تکامل شخصیت جنسی کودک فراهم گردد و بتواند از این غریزه به نحو مطلوب برای اجرایی و وظیفه زناشویی و هم چنین رشد فردی و اجتماعی استفاده کند. (مصلحی، ۳۹۳، ص ۱۱)

بطور کلی نسبت به امور جنسی سه دیدگاه عمده وجود دارد

الف) دسته ای به آزادی بدون قید و شرط آزادی جنسی معتقدند و قائلند: نباید هیچ منع جنسی وجود داشته باشد چون موجب عقده در انسان شده و زمینه نابسامانی، جرم و جنایت در جامعه را فراهم می‌کند. (قایمی، ۱۳۹۰، ص ۲۵۱) یکی از بنیان گزاران اصلی این نظریه فروید می‌باشد که آن را به عنوان یک قانون کلی با معیار آزادی در جوامع غربی، بنیادی نمود. (هاشمی، ۱۳۸۹، ص ۹۹)

ب) گروهی دیگر مسأله جنسی را یک امر قبیح و شرم آور می‌داند و حتی ازدواج را منکر می‌شود. فقط در برخی موارد بخاطر مصلحت و تداوم نسل مجاز دانسته است. این بینش بیشتر در بودائیسیم و مسیحیت دیده می‌شود. (مطهری، ۱۳۸۱، ص ۱۱-۱۵ ج)

ج) اسلام نه آزادی بی بند باری را می‌پسندد و نه رهبانیت و سرکوب کردن غریزه جنسی را قبول دارد اما می‌گویند باید این غریزه تعدیل شود و خاشاک‌های درونی محدود گردد تا تضاد میان تمایلات از بین برود. این غریزه باید از طریق مشروع و ازدواج ارضا گردد، تربیت جنسی باید به این صورت باشد و وقتی که کودک به سن تمیز می‌رسد بطور کلی در یاد که باشد و چه کند و در رابطه با حفظ شرف و عفت خود چگونگی موضوع بگیرد تا در زندگی دچار

مشکلات نگردد چون انسان در مقابل این غریزه ضعیف می‌باشد و خداوند در قرآن بر این واقعیت و بر بی‌صبری انسان در آیات متعدد اشاره کرده و در شرایط مختلف ضعف انسان هارا در مقابل این غریزه بیان نموده است و از ارضای بی‌حد و حصر آن منع نموده (هاشمی، ۱۳۸۹، ص ۶) قرآن می‌گوید: **أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَا سْ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَا سْ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنْكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ (۱۸۷ بقره)** از این آیه استفاده می‌شود. اولاً غریزه جنسی در او قوی است. (كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ) ثانیاً آمیزش جنسی باید هدفدار و طبق دستور خدا باشد (وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ) (قراحتی، ۱۳۸۳، ج ۲، ص ۲۹۳) ثالثاً از جمله (الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ) استفاده می‌شود که ارضای غریزه جنسی فقط از طریق حلال و ازدواج صورت گیرد.

بر اساس آنچه گفته شد، قرآن کریم و روایات معصومین (علیهم‌السلام) بایسته‌هایی را برای رفتارهای جنسی بیان می‌کنند که رعایت آن‌ها می‌تواند زمینه را برای بهره‌گیری از قوای جنسی در راه کمال و سعادت بشر فراهم آورد. اهم این موارد ذیل می‌باشد.

۱. تلاش برای هویت‌یابی جنسی

برای تحقق هویت جنسی بهنجار لازم است کودک مطابق با هویت جنسی خودش تربیت شود یعنی تربیت باید طوری باشد که دختر خودش را به عنوان زن و پسر خودش را به عنوان مرد بشناسند و از خود و شخصیت خود به دید مثبت داشته باشد تا در ایفای نقش زنانگی و مردانگی خود را دارای نقش تکمیلی و نشاط آفرین بداند. کودک بعد از تولد نسبت به اطراف و محیط خودش توجه کرده شناخت پیدا می‌کند. رفتار اطرافیان او در این زمینه بسیار مهم می‌باشد، اگر رفتار اطرافیان مناسب جنس او بوده و مطابق فرهنگ صورت بگیرد رفتارهای بعدی کودک را به گونه‌ای صحیح شکل خواهد داد. به عنوان مثال پوشش دخترانه برای دختران و لباس پسرانه برای پسران، رفتاری متناسب با جنس آنان بوده و هویت جنسی آنان را تشکیل می‌دهد. هویت جنسی مبنی بر اینکه کودک خود را به عنوان زن یا مرد بشناسد، تأثیر بسزایی در رفتار او خواهد داشت، چراکه محیط، از هر جنس رفتار متناسب با همان جنس را طلب می‌کند. (مصلحی،

۱۳۸۸، ص ۴۴) والدین بهترین الگو و سرمشق برای تشکیل هویت جنسی فرزندان هستند. مادر باید بوسیله محبت و دوستی زمینه مناسب را فراهم نماید تا دخترش نقش جنسی او را تقلید کند و او را الگویی خودش بداند مادر باید به زن بودنش افتخار کند و هویت زنانه اش را بپذیرد و دوست بدارد، تا از این طریق احساس زیبایی زن بودن را به دخترش منتقل کند.

حتی ما درمی تواند به دخترش بگوید خدا در وجود دختران چیزی با ارزشی قرار داده است که در وجود پسران قرار نداشته و آن توانایی مادر شدن است. پدر نیز می تواند الگوی خوبی برای پسران باشد. پسران تا سن سه سالگی از عشق و محبت مادر برخوردار شده کم کم از آغوش مادر بیرون می آیند به سمت پدر می روند. و پدری می تواند نقش پدرانه را در زندگی به پسرش منتقل کند که خودش در زندگی نقش پدری را خوب ایفا نماید. پدر در این سن نقش یک قهرمان شکست ناپذیر را دارد که می تواند با همه کسانی که او را تهدید می کنند بجنگد و پیروز شود. از نگاه او، پدر، قوی ترین و باهوش ترین آدم روی زمین است که می تواند از او در برابر تهدیدهای خارجی و بیرونی محافظت کند. (قائمی، ۱۳۹۰، ص ۳۳ و ۳۴) در نقش دهی جنسی به کودکان باید به نکات زیر توجه شود: اعتدال در محبت، پرهیز از تبعید میان دختر و پسر، پوشش مناسب با جنسیت، تنوع و جهت دهی بازی کودکان بر پایه جنسیت، پرهیز از تحمیل ویژه گی ها و رفتارهای یک جنس بر جنس دیگر، ایجاد نگرش درست به جنس خود و جنس مخالف، دادن مسئولیت متناسب با جنسیت کودک، اظهار رضایت مندی والدین از جنسیت خود، در برابر فرزند و بیان کردن طبیعی بودن تفاوت های دو جنس. (مصلحی، ۱۳۸۸ ص ۴۴) بنابراین منظور از این اصل این است که کودک طوری تربیت شود که آن جنسیت خودش را با میل و رغبت بپذیرد و به آن افتخار کند و باور داشته باشد جنسیت ارزش نیست بلکه آن اعمال و رفتار انسان است که انسان را انسان می کند.

۲. مهارت های لازم والدین برای تربیت جنسی کودکان

الف) پاسخ مناسب به سوالات کودکان

کودک زمان که متوجه تفاوت جنسی خودش با جنس مخالف می شود. سؤالاتی را به ذهن

کودک بوجود می‌آورد که والدین نمی‌توانند نسبت به این سؤالات بی تفاوت باشند یا اینکه جواب‌های بی ربط بدهند چون موجب سردرگمی وی می‌شود. لازم است کودکان را بطور تدریجی و آرام با مسائل جنسی همراه با حجب و حیا آشنا نمود و بهترین الگو در این زمینه قرآن و روایات می‌باشند درعین بیان مطالب مهم و اصلی مسائل را بدون تحریک جنسی بیان می‌کند. (هاشمی، ۱۳۸۹، ص ۱۲) بعنوان نمونه در مورد زشتی آشکار شدن عورت به داستان حضرت آدم و حوا اشاره می‌نماید: **بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا**. (اعراف ۲۲). در این آیه زشتی آشکار شدن عورت جنسی را با کنایه و حجب و حیا بیان می‌کند. یکی از چیزهای که به رشد بهنجار جنسی کودک کمک می‌کند پاسخ مناسب به پرسش‌های جنسی کودکان است. پرسش‌های جنسی کودکان تقریباً از ۳ تا ۴ سالگی شروع می‌شود و باید به آن‌ها پاسخ و اطلاعات صحیح بدهیم چون آن‌ها تا پاسخ واقعی نگیرند به سوال‌های شان ادامه می‌دهند. مناسب ترین زمان برای آموزش مسائل جنسی به کودکان زمان است که خود او پرسشی را مطرح می‌کند در این هنگام، حس کنجکاوی کودک برانگیخته شده و باید به بهترین شکل از آن به نفع خود او استفاده کند. نمونه سؤالهای کودکان زیر هفت سال و جواب آن به این صورت می‌باشد. در این سن معمولاً این دو پرسش را از والدین دارد: بچه چگونه به وجود می‌آید و چگونه بدنیا می‌آید؟ برای جواب این سؤالات باید بگوئیم: بچه در جای مخصوصی از بدن مادر رشد می‌کند و از آن جا بیرون می‌آید. وقتی پدر و مادر می‌خواهد بچه دار شوند، سلولی از بدن پدر به سلولی در بدن مادر می‌پیوندد و آن وقت بچه شروع به رشد می‌کند. وقتی بچه به اندازه کافی بزرگ شد از شکم مادر خارج می‌شود. توضیح ما باید واقعی و بدون وارد شدن به جزئیات باشد. ممکن است کودکان سوال کند جای را که بچه از آن بیرون می‌آید به آن نشان بدهیم در چنین موارد نباید به او اجازه داد تا به حریم والدین وارد شود. برای پاسخ به چنین سوال‌های لازم است با دقت و آرام به حرف‌ها یش گوش داده شود و از دادن اطلاعات اضافه و خارج از محدوده خود داری گردد و با توجه به رشد سنی و سطح فهم او بطوری جدی و درعین حال با محبت و حجب و حیا و بدون تحریک جواب داده شود و اجازه ندهیم در این باره از کتاب‌های مبتذل و یا از دوستان با این موضوع آشنا گردد و نیز سعی شود آن‌ها را از جسم خودش متنفر نکنیم. (قائم، ۱۳۹۰، ص ۴۸)

ب) آموزش

آموزش امور جنسی از مسایل مبتلا به خانواده است والدین شرعا وظیفه دارند آداب اسلامی را در این رابطه به آنها آموزش بدهند و آنها را در این رابطه تقویت نمایند تا انسان‌های شایسته نتوانند کودکان را فریب داده به وادی فنا و سقوط بکشاند. اگر والدین اطلاعات صحیح و درست را به فرزندان شان یاد ندهند، آنها اطلاعات غلط و مسموم را از کسان دیگری خواهند گرفت اگر به کودکان آموزش جنسی صحیح و به موقع داده شود از انحراف اخلاقی در امان می‌ماند و نیز در زندگی زناشویی و مشترک آینده شان موفق خواهد بود. پس بر والدین لازم است در این زمینه آگاهی و اطلاعات لازم را به آنها بدهند. (قائم، ۱۳۹۰، ص ۱۵)

الف) نسبت به پسران

در نظام تربیتی اسلام ضروری است پسران هرچه زودتر از دامن مادران و مراقبت‌های نظامی و بهداشتی دور شده وارد دنیای مردان شود. و ما در نباید به صورت برهنه پسر ممیز را به حمام ببرد. پدران محرم راز پسران می‌باشند باید با همدیگر رابطه صمیمی داشته باشند. و گفتنی‌های لازم برای حفظ خودش از خطر و رعایت عفت و پاک دامن‌ی به پسران بیا موزند. پسر ممیز باید بفهمد با چه کسانی دوستی و معاشرت کند. (فقیهی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۴ - قائم، ۱۳۹۰، ص ۲۵۷)

ب - نسبت به دختران

در رابطه با دختران مادران محرم رازشان می‌باشند. آنها باید در طول رشد شان مسایل مورد نیازشان را از مادران یاد بگیرند و مادران وظیفه دارند راه و روش بهداشت و سلامت و عفت را به دختران خود یاد بدهند تا طریقه شرف و عزت خود را بدانند. و بیاموزند که نمی‌توانند با هر کس معاشرت و ارتباط داشته باشند. باید از زمان کودکی به وی القا شود که عدم رعایت روابط‌های که در شرع حرام و ممنوع شده برایش خطرآفرین است و مادران در این کار موفق می‌شوند که روابط صمیمی و دوستانه با دختران شان داشته باشند. (قائم، ۱۳۹۰، ص ۲۶۰)

۳) تقویت ایمان و اخلاق

یکی از وظایف مهم والدین مخصوصا نسبت به تربیت جنسی فرزندان پرورش ایمانی و

اخلاقی می‌باشد که این کار می‌تواند در حفظ فرزندان از خطرات و تأمین سعادت فوق العاده مؤثر باشد. در این سن باید حجب و حیا بطور متعادل به آن‌ها آموزش داده شود چون حجب و حیایی افراطی و نیز جرأت جسارت از حد زیاد یکی از علل انحراف می‌باشد. (قائمی ۱۳۹۰، ص ۲۶۰)

۴) اشباع از محبت

از چیزهای که برای کودکان مهم می‌باشد اشباع کردن کودک از محبت می‌باشد اگر کودک دچار کمبود بودهای عاطفی شود موجب پیدایش نارسایی‌های در کودکان می‌شوند البته باید در ابراز محبت حد وسط رعایت شود و متعادل باشد. چون افراط و تفریط در این زمینه هر دو موجبات انحرافات را در کودکان فراهم می‌کنند. (قائمی ۱۳۹۰، ص ۲۶۰) در خانواده‌های که والدین مخصوصاً مادر به دختران شان بیشتر از حد توجه می‌کنند پسران اغلب کمبود محبتی را تجربه می‌کنند که پیامد آن به صورت احساس خشم و نفرت شدید از خواهران شان بروز می‌کند. چنین پسر بچه‌های اعتماد به نفس خود را در قبال جنس مخالف از دست داده و این باور می‌رسند که دیگر نمی‌توانند بطور طبیعی توجه جنس مخالف را جلب کنند. در نتیجه معمولاً به سوی رفتارهای انحرافی کشیده می‌شوند. برخی برای فرار از روابط ظالمانه بیرونی به تنهایی و انزوا پناه می‌برند و کم‌کم خود ارضایی را بهترین راه برای عقد گشایی می‌یابند و گاهی نیز ممکن است به خود آزاری یاد یگر آزاری دچار شوند. (قائمی، ۱۳۹۰، ص ۲۲)

۵) آمادگی برای زندگی

وقتی کودکان کم‌کم بزرگ می‌شوند لازم است به دنیای متفاوت حیات زن و مرد و وظایف متفاوتی که دارند آشنا شوند و این کار از طریق جنبه الگویی والدین میسر می‌باشد کودکان استعداد قوی برای تقلید و الگو برداری از رفتار دیگران دارند در این حال اگر کسی بتواند در آن تأثیر بگذارد می‌تواند الگوی آن‌ها قرار بگیرد. افراد متأثر کم‌کم در عقاید و اصول اخلاقی خود نیز به رنگ الگوی شان درمی‌آیند. یکی از عوامل که می‌تواند در این مورد برای انسان نقش مثبت یا منفی داشته باشد دوستان می‌باشند اگر کودکان با دوستان ناباب ارتباط داشته

باشد او را به انحراف جنسی می‌کشاند. (قائم، ۱۳۹۰، ص ۲۵۶-۲۶۰) امام علی علیه السلام در این زمینه می‌گوید: هم نشینی با هوا پرستان، ایمان را به دست فراموشی می‌سپارد و شیطان و اعمال شیطانی را به حضر می‌کشاند. (صبحی صالح، ۱۴۱۴، خ ۸۶). پس قبل از اینکه فرزند مان بعض مسائل را از دیگران بشنود ما باید بطور سالم و در قالب داستان و قصه برای آن‌ها بیان کنیم تحقیقات نشان داده اگر کودکان با این مسائل از خرد سالی آشنا شود چار لغزش‌های بعدی نخواهد شد. اما باید توجه داشته باشیم که این آموزش‌ها بطور تدریجی و مرحله‌ای باشد. (قائم، ۱۳۹۰، ص ۲۵۶-۲۶۰)

۶) آگاهی از خطرات و بیماریهای جنسی

بر والدین لازم است در طول تربیت و رشد، کودکان را با خطرات که در رفت و آمد به مدرسه و خانه با آن‌ها ممکن است مواجه شوند آگاه سازد و نیز بطور مستقیم و غیر مستقیم درباره بیماریهای مقاربتی غیر شرعی آگاهی بخشی شود. این موارد باید طور برای آن‌ها بیان شود که برای آن‌ها تنفر ایجاد شود و از فرجام آن بیمناک و نگران باشد تا خودش را بر حفظ از آلودگی ملزم و مسئول بداند البته این کارها باید در قالب داستان‌ها و افسانه‌های گوناگون صورت بگیرد.

۳. زمینه سازی برای رشد بهنجار جنسی

هنجار جنسیتی یعنی توصیه‌های جوامع برای رفتارها، باورها و نگرش مردان و زنان. هنجارهای جنسیتی اصول راهنمای تجویزی برای نقش‌های جنسیتی هستند. برای مثال یکی از مهم‌ترین انتظارات رفتاری که از دختران داریم ازدواج کردن و تعهد مادری می‌باشد که لازم است دختر بچه‌ها عروسک بازی کنند و از این طریق یاد بگیرند یک مادر چگونه باید از کودک مراقبت و نگهداری کند برعکس این کار برای پسران قبیح است یا حد اقل مورد بی توجهی قرار دارد. وقتی دختر مقدار بزرگتر می‌شوند می‌توان مسئولیت مراقبت از نوزادان و کودکان را به آن‌ها واگذار نمود. در حالیکه این مسئولیت کمتر به پسران واگذار می‌شود. پس مادر شدن مهم‌ترین جنبه هنجاری زندگی دختران محسوب می‌شود. در مقابل برای مردان متأهل پدری از اولویت درجه یک برخوردار نیست. هنجار جنسیتی مردانه می‌گوید مردان باید از هر رفتار و گرایشی

که رنگ و بوی زنانه دارد، مانند: تزلزل، وابستگی، احساساتی بودن و... اجتناب و دوری نماید. مردان باید همیشه بدنبال کسب موفقیت باشند، و با رقابت جویی با دیگران برتری خودش را در حوزه‌های مختلف به نمایش بگذارد. (گروسی، ۱۳۹۵، ص ۵۳ و ۵۴) بنا براین باید دختر و پسر طوری بزرگ شود که بتواند نقش جنسیتی خودش را به خوبی ایفا نماید و این امر با رعایت امور و اقدامات زیر میسر می‌شود.

الف) سالم سازی محیط

بهترین الگو برای کودکان پدر و مادر هستند و بخش مهمی از آموخته‌ها و حالات و مواضع کودک از طریق آن‌ها صورت می‌گیرند آن‌ها وظیفه دارند محیط خانه را برای کودکان امن نمایند. (استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۸۵، ص ۱۴۲)

ب) آرایش ضابطه مند والدین

در اسلام سفارش شده زن خودش را برای شوهرش آرایش نماید و مرد نیز موظف هستند ظاهری آراسته داشته باشد. اما بعضی آرایش‌های مادر برای کودک سوال برانگیز می‌شود. مادر اگر همیشه در خانه آرایش نماید مورد توجه کودک قرار نمی‌گیرد اما اگر هفته یک بار یا ماه چند بار این عمل را انجام بدهد توجه کودک را به خودش جلب می‌کند. به این جهت لازم است این کار برای ادای حق شوهر در ساعات خاص و دور از چشم کودکان صورت گیرد. (استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۸۵، ص ۱۴۲)

ج) رعایت حدود و پوشش

رعایت پوشش در محیط خانه توسط والدین یک امر ضروری می‌باشد. اگرچه والدین محرم فرزندان می‌باشد. اما این دلیل نمی‌شود مادر در حضور فرزندان با دامن کوتاه و پاهایی برهنه حاضر شود بلکه لازم است مادر در محیط خانه لباس موقرا نه داشته باشد. و برای پدر نیز درست نیست با شلوار کوتاه وزیر پیراهن بدون آستین در منظر فرزندان قرار بگیرد. و لازم است تعویض لباس والدین بدور از چشم و نگاه فرزندان باشد و از طرفی فرزندان هم یک سری

حدودی را باید رعایت کنند قرآن در این زمینه می گوید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يُلْغُوا الْحُلْمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ...** (۵۸ نور) قرآن در این آیه در بعض زمان های خاص فرزندان از ورود به حریم والدین منع می کند.

د) رعایت اصول خواب و استراحت

لازم است اطاق خواب کودکان جدای از والدین باشد. (البته باید والدین کنترل و نظارت بر آنها داشته باشند چون امکان دارد خود همین جدا بودن اطاق خواب مشکلاتی را برای کودکان به بار بیاورد.) و اگر امکان جداسازی اطاق خواب نباشد. والدین وظیفه دارد بستر شان در حضور کودکان مستقل و جدای از هم باشد. (استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۸۵، ص ۱۴۳)

ذ) کنترل معاشرت ها

یکی از اموری اجتناب ناپذیر در خانواده ها رفت و آمد بستگان، دوستان و آشنایان به خانه هم دیگر می باشد که در این مجالس لازم است مواظب شوخی ها و مزاح های خود شان باشند و از سؤالاتی که موجب شگفتی و کنج کاوی کودکان می شود مثل سؤال از وضع خواب والدین از کودکان و استحمام آنها حتی در قالب شوخی و مزاح پرهیز شود.

ر) رعایت روابط محرم و نامحرم

بعد از سن شش سالگی به بعد می توان مسائل محرم نامحرم را به کودک یاد داد. والدین می تواند از نحوه سخن گفتن، پوشش، نشست و برخاست، نوع مزاح با افراد محرم و نامحرم، مرز روابط با محرم و نامحرم را مشخص کند و کودک باید از این طریق میزان و نوع شوخی با محرم و نامحرم را یاد بگیرد کودک باید بداند وی با فرد نامحرم نمی تواند از نظر پوشش آزاد باشد و حتی اجازه نماز خواندن در اطاق در بسته با نامحرم را ندارد. (استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۸۵، ص ۱۴۴-۱۴۶)

۴. رعایت بهداشت جنسی

یکی از پیش نیازهای تربیت جنسی در کودکان رعایت بهداشت و نظافت جنسی و توجه به آسیب پذیر بودن اندام‌های تناسلی می‌باشد. نظافت کودک بعد از عمل دفع اهمیت فراوانی دارد لازم است کودک بعد از هر بار عمل دفع شستشو شود اگر محل دفع کودک به جای آب با دستمال و امثال آن پاک شود مخصوصا اگر تمیز نشود این کار سبب خارش در بدن او گردیده و منجر و به کشف منبع لذت در کودک شده و موجبات انحراف جنسی وی را فراهم می‌کند. لازم است والدین بعد از چهار سالگی شستشو را به کودک آموزش بدهد. حتی اگر برای انسان مقدور باشد در اواخر مرحله دبستان کودک عصر و شب به میزان پنج دقیقه با آب ولرم استحمام کند و اگر امکان نباشد هر دو شب یک بار این عمل تکرار شود. (استادان طرح جامع آموزش خواننده، ص ۱۵۲) پس یکی از چیزهای که در تربیت جنسی کودک و هم چنین زوجین لازم است رعایت بهداشت جنسی و آلت تناسلی می‌باشد که خیلی از امراض و عفونتها از این طریق به انسان منتقل می‌شود که با رعایت بهداشت آلت تناسلی جلوگیری می‌شود.

۵. جلوگیری از زمینه‌های تحریک جنسی

الف) خود داری از عمل جنسی در حضور کودکان

این عمل سبب بلوغ زود رس کودکان گردیده و او را از نظر روانی دچار اختلال و پریشانی کرده و حس کنجکاوی وی را برمی‌انگیزد به این جهت کودک سعی می‌کند همان رفتارها را با همسالانش تقلید نمایند. امام صادق (ع) می‌فرماید: در حضور کودکان با زنان خود نزدیکی نکنید که این کار موجب زنا کاری او می‌شود. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۰۰، ص ۲۸۶) پس هر نوع حرکت و رفتاری که منافی حیا و عفت هستند در حضور کودکان پرهیز شوند.

ب) اجازه گرفتن فرزندان برای ورود به اتاق والدین

یکی از دستورات زیبایی قرآن این است که فرزندان درسه وقت از شبانه روز هنگام ورود به اتاق خواب والدین باید اجازه بگیرد. (نور (۲۴) ۵۸-۵۹)

ج) خود داری از برهنه شدن در حضور کودکان

چون سبب از بین رفتن حیا و تحریک قوای جنسی کودک می شود امام صادق علیه السلام در این باره می گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله والدین و فرزندان را از نگاه به عورت هم دیگر نهی فرموده است. (بابویه، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۱۱۵)

د) خود داری از لمس عورت کودکان

این کار سبب انحراف جنسی کودک را فراهم می کند و حتی ممکن است زمینه ساز برای استمنا و هم جنس بازی و زنا در بزرگ سالی گردد. امام علی علیه السلام می گوید: دست مالی کردن آلت دختر توسط مادرش هنگامی که به شش سالگی برسد، شعبه ای از زنا است. (بابویه، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۳۶)

ذ) خود داری از بوسیدن و درآغوش گرفتن کودکان نامحرم

یکی از کارهای شایسته و لازم محبت نمودن به کودک است که با بوسیدن و درآغوش گرفتن کودکان توسط والدین صورت می گیرد اما لازم است این کار بدور از افراط و تفریط صورت پذیرد. امام صادق علیه السلام از بوسیدن و درآغوش گرفتن دختر بچه که از شش سال تجاوز کرده توسط نامحرم نهی کردن. (شیخ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۶۱)

۱۰. بستر خواب مناسب برای کودک

جدا سازی بستر خواب کودکان را از جنبه های مختلف می توان بررسی کرد. الف) طبق بعضی روایات جدا سازی بستر خواب کودکان از شش سالگی تاده سالگی بیان شده که باید بر اساس رشد، سن، هوش و روابط عاطفی باید صورت بگیرد. (ابن بابویه، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۳۶)

ب) کیفیت بستر خواب کودکان

بستر نباید خیلی گرم و نرم باشد چون هم سبب کاهش نیرومندی کودک شده و هم ممکن است موجب تحریک او گردد. مصلحی، ۵۴

بطور کلی تمایلات جنسی در خلوت و بستر خواب بیشتر بروز پیدا می‌کند به این جهت لازم است به کودکان آموزش داده شوند زمان به بستر خواب بروند که به اندازه کافی خسته است و با پشت و یا پهلو بخوابد، دست‌ها را بیرون از لحاف قرار بدهند. اگر امکان دارد کودک اتاق خواب جدا داشته باشد و هنگام ورود به اتاق والدین اجازه بگیرد و اگر امکان اتاق جدا نبود والدین سعی کند در حضور کودکان از دو بیستر جدا استفاده کند. (صمدی، ۱۳۸۴، ص ۱۵۵)

۱۱. جلوگیری از بازی‌های جنسی

کودکان بخاطر کنج کاوی برای شناخت دنیای اطراف خود به هر چیزی به جستجو می‌پردازند از جمله می‌خواهد اعضای بدن خود را کشف نماید در این جستجوها است که با اعضای تناسلی خود آشنا می‌شود و سپس بخاطر کنجکاوی می‌خواهد بداند که دیگر کودکان نیز این گونه استند؟ برای این کار به دکتر بازی روی می‌آورد این مسئله برای کودکان که رفتار یا آلت جنسی والدین را دیده حساس ترمی شود. البته این رفتار زمانی ناهنجار است که خیلی تکرار شود، یا کودک رفتار پرخاشگرانه یا فریب کارانه داشته باشد. والدین وظیفه دارند سعی کند چنین فرصت‌های برای کودک پیش نیاید. و اگر با چنین صحنه‌های مواجه شدند به صورت معقول از آن بازی‌ها جلوگیری نمایند. در چنین مواقع نباید از کودک پرسید چکار می‌کنی چون اگر جواب کودک عین حقیقت باشد برای والدین خیلی ناراحت کننده است. و نیز نباید آنها را سرزنش و شرمسار نمایند و یا کارشان را به صورت دیگر حمل نمایند یا برای کارش بهانه‌ئی ساده‌ئی یافت مانند این که فکر نمی‌کنید در این هوای سرد نباید لباس تان را در بیاورید. بلکه به کودک دستور داده شود لباس را مرتب کن و به بازی دیگری پردازد این حرکت را نباید انجام بد هید، دیدم که به او دست می‌زدی، اجازه ندارید این کار را انجام بدهید، هرگاه سوالی داشتید از خودم بپرسید. اگر با این رفتارهای کودک بطور مسالمت آمیز برخورد شود هم آموزش‌های جنسی کودک محدود می‌شود و هم به عشق و علاقه او به جنس مخالف آسیب نمی‌رسد. اما گاهی این رفتارهای کودک از مرز کنج کاوی عبور می‌کند با این که کنجکاوی خود را در این زمینه بارها ارضاء می‌کند باز هم منتظر فرصتی است تا دزدانه به اعضای تناسلی دیگران نگاه کنند. این

نشانه مشکل عمیق کودک در این زمینه است که باید علاوه بر آن رفتارهای قبلی با مشاور متخصص مشورت نمایند. (علی نقی، فقیهی، تربیت جنسی، ص ۱۲۵). ممکن است دلیل اشتغال زیاد کودک به امور جنسی عدم کتمان و حیای لازم والدین در امور جنسی باشد. اگر کودک بیش از حد به بازی‌های جنسی می‌پردازد، باید انگیزه اصلی این تکرار غیر معمول را پیدا کند و در رفع آن اقدام نماید. و از گفتگو با دیگران درمورد رفتار جنسی کودک در حضور خودش پرهیز شود. لازم است کودک را از رفت و آمد با کودکان خلاف کار و ناآرام منع نموده و کودک بزهکار را به روان پزشک یا به روان شناس معرفی کرد. اگر پدر و مادری دختر خود را مشغول بازی جنسی با کودک فریب کاردید هرگز صلاح نیست فریاد بزنند یا از پزشک کمک بخواهد و یا از مایش بی‌مورد و نا بجا انجام دهد، زیرا کمترین اثر نامطلوب آن در دختر این است که مردمی ترسد و باور پیدا می‌کند مرد به زن آسیب می‌زند. (اسلامی نسب، ۱۳۷۹، ص ۷۲)

۱۲. جلوگیری از بازی کردن با آلت تناسلی

کودک گاهی ممکن است بخاطر لذت بردن با آلت تناسلی خود بازی کند (اگرچه نمی‌تواند مثل نوجوانان استمنا کند) البته این کار نخستین بار بخاطر کشف بدن خود انجام می‌دهد اما اگر تکرار شود کودک متوجه می‌شود از این عمل لذت می‌برد لذا آن را تکرار می‌کند. والدین این کار را نباید یک امر طبیعی بدانند و اقدامی نکنند بلکه باید احساس وظیفه کنند و با توجه به آثار نامطلوب آن درصدد رفع آن باشد چون این کار سبب خارج شدن کودک از زیر نفوذ والدین شده و برای لذت بردن فقط به خودش تکیه کرده و دست از لذای خانوادگی و اجتماعی که پایدار است دست می‌کشد و از طرفی کودک برای جبران شکست هایش به این کار روی می‌آورد و این کار وی را از کوشش و تلاش بازمی‌دارد و در نتیجه سبب خودارضای در بزرگ سالی شده و دچار اضطراب و مشکل شخصیتی می‌گردد.

والدین برای ترک این عادت بهتر است به جای فشار بیش از حد به کودک وی را از آغاز تولد از مهر و محبت خود بهره‌برمند سازند تا به خود ارضایی، به منزله وسیله‌ای برای التذاذ و خشنودی روی نیابد و نیز لازم است والدین کودکان را از ملعون و زشت بودن چنین رفتارهای نزد خدا و ملائکه آگاه کنند. (فقیهی، ۱۳۸۸، ص ۱۲)

نتیجه

انسان دارای غرایز مختلفی از جمله دارای غریزه لذت جویی و سعادت خواهی هستند که یکی از مجاری لذت میل به همسر و غریزه جنسی است و این غریزه نیاز به تربیت و هدایت دارد چون اگر تربیت نشود انسان را با خطرات مواجه می‌سازد. منظور از تربیت جنسی این است که زمینه‌ها و عوامل مربوط به مسائل جنسی طوری فراهم شود که استعداد های شخصی در جهت رسیدن به کمال اختیاری فرد شکوفا شود و او را برای رسیدن به کمال مطلوب یاری رساند. برای تربیت جنسی بایسته‌ها و راهکار هایی وجود دارند که عبارت است از: هویت یابی جنسی، مهارت‌های لازم والدین برای تربیت جنسی کودکان، زمینه سازی برای رشد بهنجار جنسی، رعایت بهداشت جنسی و جلوگیری از زمینه‌های تحریک جنسی، بنا بر این انسان در تمام ساحات وجودی خود از جمله در ساحت جنسی نیاز به تربیت دارد و اگر در این زمینه توجه نشود کودکان و به تبع آن جامعه دچار خسارات جبران ناپذیر می‌شود. خوش بختانه در آیات و روایات بایسته‌های تربیت جنسی هم بیان شده است.

کتابنامه

قرآن کریم

استادان طرح جامع آموزش خانواده، خانواده و فرزندان در دوره ابتدایی، انجمن اولیاء و مربیان، چاپ بیست و یک، ۱۳۸۵ش

اسلامی نسب، علی، تربیت جنسی کودک نوجوان، انتشارات نسل نو اندیش، تهران، ۱۳۷۹
امین زاده، مجتبی، مسائل جنسی فرزندان، تعلیم و تربیت، نشر قطره، چاپ چهارم، ۱۳۸۹ش
بابویه، محمد، من لا یحضر الفقیه، علی اکبر، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، قم، ۱۴۱۳ق

بستان، حسین (نجفی)، اسلام و تفاوت‌های جنسیتی در نهادهای اجتماعی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول، ۱۳۸۸ش

جمعی از نویسندگان، درآمد بر نظام نامه تربیتی المصطفی ﷺ، قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، چاپ دوم، ۱۳۹۷ش

حرعاملی، محمد بن حسن، و سائل الشیعه فی تفصیل الشریعه، مؤسسه آل البيت ﷺ، قم، ۱۴۰۷ق

شریف رضی، محمد، نهج البلاغه، ۱۴۱۴هق، هجرت، قم

شعاری نژاد، علی اکبر، فرهنگ علوم رفتاری، تهران، مؤسسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۴
صمدی، بلوغ و دیگرگونی آن، ص ۱۵۵، چاپ چهارم، انتشارات، ایران نگین، تهران، ۱۳۸۴
طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه، چاپ پنجم، ۱۴۱۷هق

طوسی، محمدبن الحسن، تهذیب الاحکام، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق، تحقیق: خرسان، حسن الموسوی

فقیهی، علی نقی، مبانی، اصول و روش‌های تربیت جنسی از منظر قرآن و حدیث، دارالحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ش

- فیاض، ابراهیم، ایران آینده به سوی الگوی مردم شناختی برای ابر قدرتی ایران، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، ۱۳۸۸
- قائمی، علی، خانواده و مسایل جنسی کودکان، انتشارات اولیا و مریبان، چاپ شانزدهم، ۱۳۹۰.
- قرائتی، محسن، تفسیر نور، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، تهران، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳.
- کاردان، علی محمد و همکاران، فلسفه تعلیم و تربیت، تهران، سمت، ۱۳۸۰
- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، چاپ اسلامی، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق
- گروسی، سعیده، جنسیت، جامعه و جامعه‌شناسی، انتشارات جامعه شناسان، ۱۳۹۵ش
- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
- محمد قاسمی، حمید، اخلاق جنسی از دیدگاه اسلام، چاپ اول، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات
- مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق در قرآن، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله، چاپ دوم، ۱۳۸۸ش
- مصباح یزدی، محمدتقی، انسان شناسی ۲، مؤسسه پژوهشی امام خمینی رحمه الله، چاپ اول، ۱۳۷۷ش
- _____، فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، انتشارات مدرسه، چاپ دوم، ۳۹۱ش
- مصلحی، جواد، تربیت جنسی فرزندان (عوامل و روشها و راهکارها) مؤسسه پژوهشی امام خمینی رحمه الله، چاپ اول، ۱۳۸۸ش
- مطهری، مرتضی، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، انتشارات صدرا، چاپ شانزدهم، ۱۳۸۱ش
- هاشمی، ریحانه، شیوه‌های کنترل غریزه جنسی از نظر اسلام، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۹ش.

